

FORMAREA PATTERN-URILOR CA FACTOR AL CREȘTERII MIGRAȚIEI ÎN RÂNDURILE TINERILOR

Maria BULGARU, Aliona CRISTEI

Catedra Asistență Socială și Sociologie

This article represents a complex sociological investigation and puts into discussion issues related to the phenomenon of migration of the working people as well as the negative consequences reflected in Moldavian society. Analyzing the problem of working people migration, that indicates unacceptable proportions for our society, we ascertain that namely society as a social system contributes to the formation of patterns that stimulates the young generation to form a fallacious conception about the migration of the working people especially the illegal one. Thus as a consequence, the real cause of the migration of the labour force among youths is rooted not so much in the lack of economic resources or basic needs for a living as the imitation of some behavioural patterns accepted within the framework of the society as an easy source of gain. If within a short period of time the economic consequences of the migration of the working force can be positive (the increase of welfare for a great majority of the population, the decrease of unemployment) then, in the near future they become negative (brain exodus, shortage of human capital, modifications in the demographic structure, the change of Moldavian society attitude towards migration aiming at working abroad, the traffic of human beings etc.). The theoretical base is supported by the scientific achievements in this area realized in our country and abroad. The results of sociological studies conducted by the author at the regional and republican levels laid the foundation for the empirical base.

De mai mult de 15 ani Moldova este cuprinsă de un impunător fenomen migratoriu, în special către țările Uniunii Europene. Protagonistii principali ai acestor fluxuri de migranți sunt tinerii care se află într-o perpetuă căutare a unui viitor mai fericit. În același timp, regimurile restrictive de migrație, adoptate în majoritatea țărilor din Vest, limitează posibilitatea migranților de a intra pe căi legale în țară. Drept urmare, se menține în continuare intrarea ilegală a tinerilor, care deseori este însoțită de multiple aspecte criminale: trafic de ființe umane, exploatare sexuală și de muncă, transplant forțat etc.

Cu toate acestea, având oportunități limitate și inegale, nu este deloc surprinzător faptul că o mare parte din tinerii din țările aflate în tranziție, inclusiv din Moldova, își doresc să emigreze chiar dacă dorințele lor rareori devin realitate. Faptul că atât de mulți tineri își planifică „evadarea” a devenit o problemă serioasă pentru societatea moldovenească. După cum relatează datele mai multor investigații, circa 130 din cele 1000 de persoane care emigrează sunt tineri, iar în jur de 40 la sută din numărul total al migranților sunt femeile de vârstă reproductivă, ceea ce exercită, desigur, un impact direct asupra ratei natalității.

Fenomenul migrației are însă implicații negative nu doar în plan demografic. Tot mai evident aceste implicații afectează domeniul economic. Astfel, emigrarea lucrătorilor calificați lasă țara și mai săracă, deoarece aceasta pierde cei mai buni specialiști care ar putea contribui la schimbarea situației spre bine.

Un alt aspect legat de efectele migrației internaționale asupra forței de muncă vine din selectivitatea fenomenului. Indiferent de tipul de migrație, tinerii sunt, cu predilecție, cei care se implică în deplasări internaționale. Prin urmare, efectul de reducere a șomajului, chiar dacă are loc, se produce în special pe seama populației tinere emigrante, cu o evidentă consecință de îmbătrânire a forței de muncă [1].

Dat fiind faptul că tineretul reprezintă continuitatea societății, amploarea fenomenului migrația forței de muncă tinere pune în pericol viitorul societății. Devine din ce în ce mai presantă cerința de a studia mai profund și temeinic problemele cu care se confruntă tinerii în societatea moldovenească, interesele, aspirațiile și valorile lor, cauzele care îi fac să emigreze, acestea fiind nu doar de ordin economic.

Studiul de față are drept scop elucidarea unor aspecte ale evoluției migrației forței de muncă în perioada de tranziție a societății moldovenești și a influenței familiei privind stimularea deciziei copiilor de a emigra la muncă peste hotare, în baza formării pattern-urilor șablonizate despre posibilitatea tinerilor de a se auto-realiza peste hotarele țării.

În calitate de **suport teoretico-metodologic** au servit *teoriile socializării*, inclusiv concepția sociologului T.Parsons, potrivit căreia societatea ca sistem social contribuie la formarea pattern-urilor ce stimulează tânăra generație de a-și forma o concepție greșită față de migrația forței de muncă, în special a celei ilegale. Astfel,

s-a stabilit că una dintre cauzele migrației forței de muncă o constituie nu atât lipsa surselor economice de existență, cât imitarea unor modele de comportament acceptate în cadrul societății drept sursă ușoară de venit. De asemenea, evidențiem și conceptul lui Emile Durkheim despre educație, potrivit căruia nu natura, ci societatea comandă, în esență, dezvoltarea personalității, socializând-o, adică transformând individul biologic asocial într-un membru al unei colectivități, asigurându-i interiorizarea comportamentelor „fixate” în calitate de comportamente normale. Din perspectivă metodologică este importantă și *teoria imitării* a lui G.Tarde, conform căreia un rol deosebit în formarea atitudinilor îl au modelele oferite de mediu, de personalitățile influente pentru un tânăr care se află la nivelul inițial al învățării sociale. Sociologul afirmă că în practică este vorba despre un proces de învățare prin observarea conduitei altuia și preluarea comportamentului socialmente recompensat, aprobat în conformitate cu legea pe care a intitulat-o „cascada modelului”. Alegerea sau crearea unui model – tendință prezentă la adolescenți și tineri, implică dorința, efortul de a fi asemenea modelului. În consecință, tânărul ia asupra sa standarde de conduită, dobândind o anumită autonomie față de recompense sau penalizări din afară. Astfel, preluarea modelului devine formativă.

Problemele cu care se confruntă tinerii în societatea moldovenească, nivelul de informare a tinerilor privind riscurile și consecințele migrației la muncă peste hotare, atitudinile familiilor față de acest fenomen, practicile pozitive în domeniul implementării măsurilor și politicilor de reglementare a proceselor migratorii au fost analizate în cadrul unei cercetări sociologice cu aplicarea unei metodologii complexe care a permis obținerea datelor relevante, atât de natură cantitativă, cât și calitativă. Ca metode principale în efectuarea studiului au fost utilizate: 1) *ancheta pe bază de chestionar* aplicată în rândul tinerilor studenți cu vârsta între 18 și 30 de ani, pe un eșantion de 300 respondenți, aleși în conformitate cu procedura de eșantionare pe grupe, fiind elaborată o structură ierarhizată în dependență de sex, nivelul socioeconomic, mediul de proveniență etc. (Ancheta a fost aplicată în Chișinău – 200 respondenți, Bălți – 60 respondenți și Cahul – 40 respondenți); 2) *interviul aprofundat* cu tineri emigranți reînțorși în țară și cu tineri potențiali emigranți; 3) *studiul de caz* cu tineri emigranți reînțorși în țară din motive de sănătate; 4) *interviul* cu medici de familie; 5) *analiza datelor statistice la nivel național*. Baza empirică a cuprins analiza rezultatelor investigațiilor sociologice efectuate, precum și

prelucrarea electronică a informației.

De menționat că majoritatea tinerilor anchetați (89,9%) conștientizează faptul că migrația forței de muncă este o problemă în Republica Moldova. În funcție de sex, constatăm că persoanele de sex masculin (90,3%) consideră migrația forței de muncă o problemă pentru Republica Moldova într-o măsură mai mare comparativ cu respondenții de sex feminin (89,8%). La fel consideră și persoanele din familii numeroase (83,8%) comparativ cu persoanele din familii a câte 1-4 persoane (71,8%). Același lucru este confirmat și de către participanții la interviurile aprofundate, aceștia afirmând

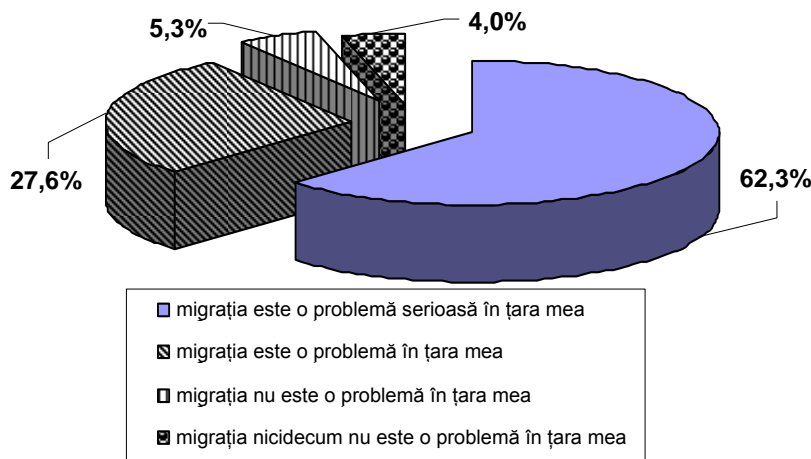

Fig.1. Opinia respondenților vis-à-vis de problema migrației forței de muncă din Republica Moldova.

că migrația determină multiple consecințe negative care se răsfrâng nu numai asupra individului, dar și asupra familiei acestuia, asupra întregii societăți.

Pentru majoritatea tinerilor (81,3%) emigrarea reprezintă un proces dificil, motivele fiind diverse: legislația restrictivă privind migrația, riscul de a fi jefuit, riscul de a nu ajunge la locul destinației, riscul imposibilității de a întoarce banii împrumutați, riscul de a fi traficat etc. În baza practicilor emigranților reînțorși în țară constatăm că toți au avut rude care să le ajute să emigreze; cu toate acestea, emigrarea pentru ei a fost un proces deloc ușor.

În aceeași ordine de idei, menționăm că 84,3% din respondenți s-au gândit la posibilitatea de a emigra la muncă peste hotare. Chiar dacă intenția de a emigra la muncă peste hotare trezește frică pentru mai mult din jumătate din respondenți (53,3%), menționăm că 31,3% din tineri planifică să-și găsească de lucru peste hotare în viitorul apropiat, iar 3,6% din respondenți și-au găsit deja de lucru peste hotare și planifică să plece.

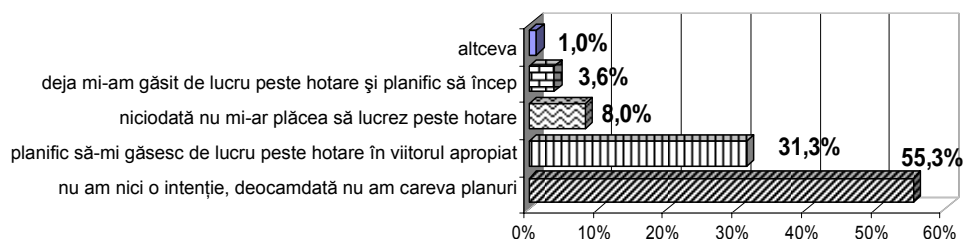

Fig.2. Planurile respondenților vis-à-vis de emigrarea la muncă peste hotare.

În funcție de sex, constatăm că respondenții de sex masculin (43,1%) au manifestat o atitudine serioasă față de posibilitatea de a emigra la muncă peste hotare, astfel încât aceștia sunt hotărâți să-și găsească de lucru și într-o măsură mai mare planifică să emigreze peste hotare pentru a munci comparativ cu respondenții de sex feminin (25,6%). Același lucru înregistrează respondenții celibatari (35,3%) comparativ cu respondenții căsătoriți (31,8%), respondenții din mediul rural (41,1%) comparativ cu respondenții din mediul urban (29,9%).

Analizând *durata de timp* planificată de către tineri să muncească peste hotare este îngrijorător faptul că 6,6% din respondenți sunt determinați să plece pentru totdeauna, iar 7,3% pentru o perioadă îndelungată, până la 10 ani, ceea ce adesea se soldează, de asemenea, cu plecarea pentru totdeauna din țară.

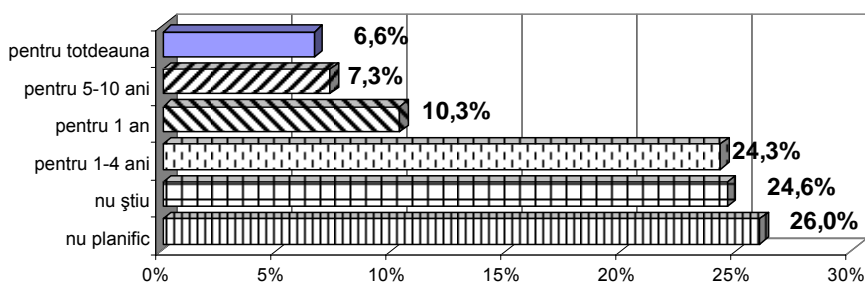

Fig.3. Perioada de timp preconizată de respondenți pentru a munci peste hotare.

Un fenomen important, căruia urmează să i se acorde la etapa actuală o deosebită atenție, ține de dezvoltarea rolului familiei în procesul încurajării și stimulării tinerilor de a emigra la muncă peste hotare. Astfel, conform datelor studiului, 77% dintre respondenți au menționat că au membri ai familiei și/sau prieteni/rude apropiate

care se află sau au fost la lucru peste hotare, majoritatea respondenților (74,6%) primind de la aceștia un sfat, un îndemn de a pleca la muncă peste hotare.

Aproape jumătate din respondenți (44,3%) au fost sfătuiți să plece la muncă peste hotare în cadrul familiei de către părinți și rude, acesta fiind grupul care deține cea mai mare influență asupra tinerilor. În mare parte (44,7%) tinerii sunt influențați în luarea deciziei de a pleca din țară și de prieteni.

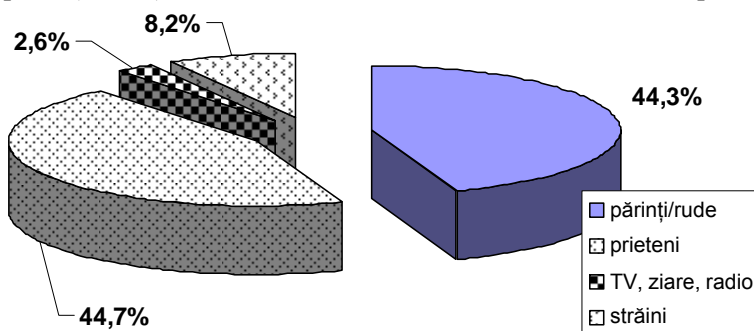

Fig.4. Persoanele care au sfătuit respondenții să emigreze la muncă peste hotare.

Pentru 51,3% din respondenți familia reprezintă prima sursă de informare a tinerilor despre posibilitatea de a emigra la muncă peste hotare. Datele sondajului scot în evidență faptul că părinții influențează, prin sfaturi, într-o măsură mai mare respondenții de sex masculin (51,9%) comparativ cu respondenții de sex feminin (34,7%), respectiv (47,1%) din mediul rural. În dorința de a le crea o viziune generală asupra realităților din țările străine, părinții își suplimentează sfaturile cu informații, departe de a fi veridice, despre

siguranța unui serviciu în aceste țări, a unui venit, a libertății economice atât de necesare tinerilor în autoafirmarea lor. Toate acestea determină preferințele tinerilor față de ceea ce este străin, chiar dacă această „lume străină” le este încă necunoscută. Astfel, putem spune că familia, societatea contribuie la formarea patternurilor, favorizând treptat formarea unei viziuni greșite despre „beneficiile” muncii peste hotare. În formarea imaginii despre oportunitățile de peste hotare un rol deosebit revine prietenilor, cunoscuților care deja s-au contaminat cu aceste medii. Nu poate fi ignorată nici contribuția diferitelor mass-media.

Fără a deține informații concrete, tinerii, la rândul lor (49% din respondenți), au sfătuit alte persoane să plece la muncă peste hotare.

Formarea pattern-urilor este prezentă cu precădere în rândurile tinerilor, pentru că acest grup social este cel mai ușor manipulat și influențat, în special de către părinți, dat fiind faptul că Moldova este o țară cu dominantă pe valori tradiționale, în care legăturile de rudenie sunt foarte puternice, iar autoritatea părinților continuă să fie respectată. Dacă majoritatea tinerilor care intenționează să emigreze la muncă peste hotare au pe cineva din rudele apropiate, părinți, prieteni, care îi ajută să-și mențină un trai decent în Republica Moldova, atunci constatăm că *latura economică nu reprezintă principala cauză a migrației forței de muncă tinere*. În acest context menționăm importanța familiei în procesul de transmitere și de promovare a valorilor, normelor și modelelor de comportament prin intermediul socializării și de formare a pattern-urilor drept modele comportamentale șablonizate și acceptate de către tineri fără a fi verificate ca atare, fapt care a determinat formarea unei viziuni greșite despre fenomenul migrației forței de muncă.

Evoluția proceselor migratorii evidențiază o serie de efecte nefavorabile asupra țării de origine: diminuarea potențialului resurselor umane, diminuarea forței de muncă mai bine pregătite, investiții în capitalul uman nevalorificate etc. [2]. Cu o pondere importantă a forței de muncă plasate peste hotare, Republica Moldova reprezintă o societate migrantă, unde cea mai mică modificare în structura veniturilor și a posibilităților de angajare la muncă generează o circulație masivă a șomerilor. Sunt necesare un set de politici coerente pentru diminuarea consecințelor negative ale migrației forței de muncă. Schimbările operate privind politica migrațională în țară nu se răsfrâng direct asupra muncitorilor migranți moldoveni peste hotare. Toate acțiunile întreprinse până în prezent nu au dat rezultatul scontat. Rețelele și instituțiile informale ale migrației circulatorii sunt, pe de o parte, răspunsul inovator al indivizilor la disfuncționalitatea unor instituții formale, precum: piața muncii, piața de capital, asigurarea produselor și prețurilor, medierea forței de muncă în străinătate la nivelul statului și la nivelul agenților privați, iar, pe de altă parte, răspunsul adaptiv al comunității la situații noi, care intră în contradicție cu valorile tradiționale.

În scopul diminuării fenomenului migrației forței de muncă în rândurile tinerilor, facem următoarele recomandări:

- ✓ reviziunea integrală a Legii cu privire la migrație, precum și a cadrului legislativ aderent, care reglementează migrația forței de muncă și unificarea acestora într-un singur act normativ;
- ✓ încurajarea cercetărilor la nivel național și internațional, cu privire la *influența familiei* și a surselor mass-media la nivel de formare a unei concepții greșite despre migrația la muncă peste hotare, aceasta constituind un factor al creșterii migrației forței de muncă în rândul tinerilor;
- ✓ crearea de instituții în scopul dezvoltării, la nivel național și internațional, a statisticilor care să permită o mai bună percepere a amploarei fenomenului migrației în rândurile tinerilor, prin comparații privind evoluția acestui fenomen în diferite țări;
- ✓ organizarea unor cursuri și seminare care să vizeze: angajarea reușită în câmpul muncii, formarea bugetului familiei, comunicarea în familie, formarea abilităților de comunicare și negociere, alcătuirea unui CV, drepturile omului în sfera muncii;
- ✓ susținerea eforturilor îndreptate spre ridicarea condițiilor de trai ale populației tinere: noi locuri de muncă, salarii decente și posibilități de creștere profesională;
- ✓ crearea centrelor de informare/instruire în regiunile rurale, acestea fiind mai dezavantajate în raport cu mediul urban din punctul de vedere al accesului la informația despre locurile de muncă și angajarea în câmpul muncii;
- ✓ organizarea cursurilor de instruire la nivel gimnazial și universitar la subiectul traficul de ființe umane în scopul prevenirii potențialelor victime ale traficului de ființe umane;
- ✓ încurajarea tinerei generații de a iniția afaceri proprii, care ar susține economia țării și ar oferi posibilitatea de a asigura un loc de muncă și altor persoane;
- ✓ organizarea de către APL a acțiunilor de prevenire a migrației, care să includă activități socioculturale pentru tineri, cursuri de obținere a unei meserii, cursuri de pregătire și angajare în câmpul muncii;
- ✓ desfășurarea activităților de asistență a victimelor migrațiunii prin administrarea programelor de reintegrare sub aspect psihologic, social și economic;
- ✓ instruirea asistenților sociali și a lucrătorilor medicali care să ofere servicii tinerilor, minorilor, victime ale migrațiunii;

- ✓ instruirea administrației publice locale și naționale cu antrenarea forțelor de poliție și judecătorești în acțiunile de contracarare a aspectelor criminale ale fenomenului migrației;
- ✓ îmbunătățirea condițiilor de viață ale tinerilor aflați în situație de risc prin intermediul unor intervenții specifice privind integrarea socială și angajarea în câmpul muncii a tinerilor în zonele de origine, astfel ca acest grup vulnerabil să-și revadă planurile de a migra;
- ✓ desfășurarea campaniilor de informare și sesizare privind dinamica și riscurile legate de aspectele criminale ale migrației;
- ✓ instruirea profesorilor școlari și universitari, a educatorilor, cu privire la impactul migrației asupra tinerilor și la măsurile de diminuare a acestui fenomen.

Aceste măsuri constituie doar câteva din acțiunile de urgență, care trebuie promovate în timpul apropiat. Soluțiile pe viitor privind refluxul forței de muncă în rândurile tinerilor și traficul de ființe umane pot fi găsite doar prin conștientizarea de către întreaga societate a problemei migrației forței de muncă tinere și prin schimbarea pattern-urilor comportamentale în cadrul familiei întru promovarea spiritului patriotic în rândurile populației moldovenești.

Referințe:

1. Zamfir C., Stoica L. O nouă provocare: Dezvoltarea socială. - Iași: Polirom, 2006, p.293.
2. Gotișan Iu. Tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova. - Chișinău: IPP, 2006, p.19.

Prezentat la 03.10.2007